

УДК 811.111.37.01/09

DOI 10.31494/2412-9208-2022-1-3-249-255

DEVELOPING FOREIGN LANGUAGE LEXICAL COMPETENCE AMONG FUTURE SPECIALISTS

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Yuliia HERASYMENKO,

Candidate of Philological Sciences,
Senior Lecturer

yulianekhaichuk99@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7948-9248>

Berdiansk State Pedagogical
University,

✉ 4, Schmidt st., Berdiansk,
Zaporizhzhia region, 71100, Ukraine

Юлія ГЕРАСИМЕНКО,

кандидат філологічних наук,
старший викладач

Бердянський державний
педагогічний університет,

✉ вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ,
Запорізька обл., 71100, Україна

Original manuscript received: October 03, 2022

Revised manuscript accepted: November 17, 2022

ABSTRACT

The article is dedicated to the topical issue of developing foreign language communicative competence, which consists of phonetic, lexical, grammatical, reading and writing competencies among future specialists. Based on the statement that achieving a high level of professional foreign language competence is impossible without the formation of a particular profile of foreign language lexical competence among students in written and oral communication, the main emphasis was made precisely on developing lexical competence. The research has outlined the structure of foreign language lexical competence. It consists of: 1) lexical knowledge that students acquire during the mastering of a foreign language lexical system, namely semantic connections, oral and written forms of words, their relative value, rules of word formation, distinctive or similar features with the corresponding lexical unit (LU) of native language, etc.; 2) lexical skills to intuitively correctly create, implement and understand foreign language LU based on speech lexical connections between graphic and spoken forms of words; 3) speech and language experience, which ensures storage, categorization, and acquisition of skills for working with available information (its understanding and reinterpretation), which students receive while learning a foreign language, as well as building the patterns of using foreign words in their minds; 4) ways of carrying out cognitive activities that are realized during communication and depend on the knowledge of LU and their semantic meanings, as well as lexical skills that a student acquires during classroom and individual activities.

The development of foreign language lexical competence occurs in two stages. At the introductory stage, students gain knowledge of the lexical structure of a foreign language and the rules by which it is used. At the automation stage, students develop and improve the skills of working with new lexical units at «word-phrase-sentence» and «monologue-dialogue-text» levels. In addition, the current work has presented effective methods and tools for developing foreign language lexical competence: online flashcards and interactive work with them; associative maps; LU visualization; use of YouTube; joining the online thematic groups; implementation of interactive dictionaries while reading texts online; passive work with LU – associograms, grouping LU by categories, search for semantic connections, etc.

249

ICV 2021: 85.25

DOI 10.31494/2412-9208-2022-1-3

Key words: *foreign language lexical competence, lexical units, oral communication, written communication, lexical knowledge, lexical skills.*

Вступ. Зміни у векторі розвитку сучасного суспільства та умовах життя людей внесли свої корективи в мету та головні завдання, що ставляться при підготовці майбутніх фахівців різних спеціальностей та спрямувань. Спостерігається нівелювання кордонів не тільки в політичному, економічному, але й соціальному та культурному просторі. Такі процеси глобалізації вимагають досконалого володіння іноземними мовами для здійснення ефективних комунікаційних процесів.

Лексична компетенція є однією з головних мовленнєвих компетенцій, необхідних при вивченні іноземної мови. Саме лексичні знання формують когнітивну базу студентів, яка допомагає їм при подальшому навчанні. Навички інтуїтивно-правильного утворення, використання та розуміння лексичних одиниць іншої мови повинні базуватися на зв'язках між іноземними словами, їх правильному сприйняттю та вмінно розрізнати й встановлювати зв'язок з їх графічним написанням. Стає нагальним питання розробки та впровадження певних заходів та вправ, спрямованих на підвищення рівня лексичної компетенції майбутніх фахівців, які повинні вміти не тільки розрізнати слова й знати їх значення, але й вміти правильно їх комбінувати та використовувати в необхідному контексті та відповідній формі.

Питанню вивчення різноманітних аспектів формування іншомовної лексичної компетенції присвячені роботи вітчизняних й зарубіжних дослідників: Л. Банкевич, І. Берман, Н. Вишнякова, О. Долматовська, Т. Кияк, Є. Мірошніченко, С. Ніколаєва, Л. Павлова, R. Carter, R. Ellis, R. Gairns, I. Nation, L. Taylor та інших. Вони досліджують загальні питання лексичної компетенції; особливості компетентісного підходу; комунікаційний підхід при вивченні іншомовного говоріння; процеси опанування іншомовної лексики; різноманітні технології навчання лексичній компетенції; моделювання процесів тощо.

Методи та методики дослідження. У сучасних умовах глобалізації та модернізації галузі освіти особливої уваги потребує питання формувань іншомовних компетенцій як майбутніх фахівців-філологів, так й фахівців інших спеціальностей, серед яких фундаментом для подальшого навчання є засвоєння лексичного матеріалу та вміння його використовувати. Досягнення високого рівня професійної іншомовної компетентності передбачає формування в студентів-фахівців певного профілю іншомовної лексичної компетентності при письмовій та усній комунікації, яка забезпечує коректне оформлення власного висловлювання та розуміння інших. Ураховуючи вищезазначене, поєднання компаративного, типологічного, рецептивного та герменевтичного методів аналізу дало можливість досягти **мети статті** – дослідити складові та етапи формування іншомовної лексичної компетенції фахівців, а також надати ефективні інструменти та методи навчання лексичної компетенції.

Результати та дискусії. Вивчення будь-якої іноземної мови потребує розгляду двох важливих аспектів: когнітивного, під яким розуміється вміння отримати, обробити й сприйняти зовнішню інформацію; та комунікативного – вміння розпочати, підтримати й завершити мовленнєвий акт.

Іншомовна комунікативна компетенція складається з фонетичної, лексичної, граматичної компетенцій й компетенцій читання та письма. Незнання лексичного складу мови значно ускладнює та навіть робить неможливим прийняття повноцінної участі в мовленнєвому акті, так само як й зрозуміти та приєднатися до письмової комунікації.

Під **лексичною компетенцією (ЛК)** розуміється: 1. Здатність людини визначати контекстуальне значення слів, розуміти їх структуру, порівнювати об'єм значень у двох мовах, використовуючи лексичні знання, навички й власний мовний й мовленнєвий досвід [1 : 20]. 2. Мовна діяльність людини, спрямована на сприйняття і породження мовних висловлювань [2 : 49]. 3. Здатність людини розуміти мову та правильно організувати окремі висловлювання, яка ґрунтується на динамічній і складній взаємодії відповідних знань, навичок та лексичного усвідомлення [3 : 121]. 4. Уміння розпізнавати лексичні одиниці в усному та письмовому текстах, опрацьовувати текстовий матеріал згідно до отриманого навчального завдання, використовувати вивчені лексичні одиниці при комунікації та виділяти прості елементи словотворення, що уможлиблює успішне оволодіння основами всіх видів мовленнєвої діяльності [4 : 150].

У роботі під **лексичною компетенцією** розуміється здатність та готовність людини розуміти й використовувати лексичні одиниці для формування своїх думок та розуміння висловлювання інших відповідно до комунікаційної мети та ситуації, що ґрунтується на сформованих лексичних навичках, вміннях та досвіді когнітивної діяльності.

Склад ЛК варіює у різних науковців, які виокремлюють когнітивний, операційно-діяльний, практичний, поведінковий елементи, лексичні знання, тощо. Проаналізувавши роботи провідних вчених, ми виділили 4 головних компоненти, які пов'язані та доповнюють один одного: лексичні знання; лексичні навички та вміння; мовленнєвий та мовний досвід; способи здійснення когнітивної діяльності.

Лексичні знання – це ті дані, які студент отримує під час пізнання іншомовної лексичної системи, й які передбачають розуміння семантики слів, їх цінності, словотворчих особливостей, усних й письмових форм, лексико-семантичних зв'язків, словотворчих форм та правил, схожих/відмінних риси з відповідними ЛО рідної мови та інше. **Лексичні навички та вміння** відповідають за функціонування ЛО в спілкуванні й розглядаються як здатність виокремлювати та розпізнавати різноманітні ЛО, знаходячи у пам'яті їх «еталони» в залежності від поставлених завдань. Лексичні навички розподіляються на продуктивні, правильне вживання слів та словосполучень при говорінні у межах певної ситуації,

та рецептивні, розпізнавання, розуміння та вміння співвідносити ЛО із зразками. Під **мовленнєвим та мовним досвідом** розуміємо забезпечення зберігання, категоризації та вміння опрацювати й переосмислювати наявну інформацію стосовно ЛО, яка з'являється під час вивчення, а також створення у свідомості студентів закономірностей використання та функціонування слів. **Способи здійснення когнітивної діяльності** реалізуються в процесі спілкування й залежать від знання ЛО та їх семантичних значень, а також лексичних навичок, яких отримує студент під час аудиторних та самостійних занять.

Формування іншомовної лексичної компетенції у студентів відбувається через два етапи, які мають свою власну структуру та особливості. Спочатку має місце **ознайомчий етап**, на якому проходить ознайомлення та отримання знань стосовно лексичного складу іноземної мови, його правил та особливостей використання, а також вивчення семантичної складової. На головному етапі – **автоматизаційному** – студенти розвивають та удосконалюють навички роботи з новими лексичними одиницями на рівні «слово-словосполучення-речення» та «монолог-діалог-текст». На цьому етапі студенти відтворюють ЛО на рецептивному та продуктивному рівнях в умовах, які пропонує сам вчитель.

Так, при обиранні методів та імплементації інструментів формування іншомовної ЛК студентів-фахівців на заняттях з іноземної мови необхідно враховувати на якому саме етапі вони будуть використовуватися та чи буде це цілеспрямоване [5] або випадкове навчання [6]. Так, ми виокремлюємо наступні методи, що на практиці зарекомендували себе як одні з найбільш ефективних: 1. Інтерактивна робота з лексичним матеріалом через онлайн карточки. Сучасні інтернет ресурси дозволяють як вчителям, так й студентам самостійно створювати картки з новими лексичними одиницями й працювати з ними як в електронному, так й в паперовому форматі. Прикладами є ресурси Quizzlet та Quizziz. 2. Асоціативні карти/Mind Maps. Такий підхід збільшує обсяг фактичного матеріалу, необхідного для запам'ятовування, розкриває творчі навички студентів й розвиває логічне мислення. Коли студент наглядно бачить зв'язки між поняттями, йому значно легше сприймати матеріал. 3. Візуалізація ЛО. В останні роки цей метод став досить популярним серед світових педагогів. Його ефективність зазначається в працях В. Anil [7], А. Arıkan [8] та інших. Цей метод реалізується через створення анімаційних роликів, відео-кліпів, використання візуальних словників (Visuwords) та ін. 4. YouTube. Сприяє вивченню лексики у соціокультурному середовищі та розвиває навички самостійної роботи. Може використовуватися при перевернутому навчанні. Студенти працюють над заданим матеріалом індивідуально вдома, а на занятті відбувається активне інтерактивне обговорення та виконання завдань. 5. Долучення до тематичних онлайн груп. Це можуть бути різноманітні спільноти, які обговорюють та діляться інформацією з певних тем. Яскравим прикладом є fandoms (спільноти фанів), де

студенти мають змогу розширити свій словниковий запас та поглибити знання з особливостей вживання та поєднання ЛО через спілкування з носіями мови. Під час аудиторного заняття студенти презентують тему для обговорення з їх спільноти або організують дискусійний клуб та дебати. 6. Використання інтерактивних словників для читання онлайн текстів. Такі словники надають змогу загрузити статтю на сайт та працювати з нею вже з цього ресурсу (наприклад, Lingro). Студентам більше не потрібно додатково звертатися до друкованих чи окремих онлайн словників. Вони можуть отримати всю необхідну інформацію стосовно незнайомого слова, наводячи курсор на потрібне слово, й ознайомитися із контекстом, в якому використовуються слова та словосполучення. 7. Пасивна робота з ЛО, що складається із створення асоціограм, пошуку семантичних зв'язків, визначення значення слова через його елементи, групування ЛО тексту чи повідомлення за певними категоріями. Такий метод може активно використовуватися під час заняття та роботи із новим текстовим матеріалом.

Вибір інструментів при навчанні студентів лексичному матеріалу та формуванні в них ЛК залежить від ряду факторів, включаючи вікову групу, мету та завдання вивчення матеріалу, рівень сформованості групи, індивідуальні особливості студентів, тощо.

Останнім важливим етапом на шляху формування іншомовних компетенцій у студентів є перевірка та контроль отриманих знань для виробітки подальших стратегій навчання. Контроль рівня сформованості ЛК відбувається через усний та письмовий комунікативний процеси, аудіювання або читання, адже ЛО потрібні, перш за все, для розвитку мовленнєвих компетенцій. Серед критеріїв оцінювання доцільним є виокремити правильність розуміння лексичного матеріалу, правильність використання його у контексті, як в усній, так й письмових формах.

Висновки. Формування іншомовної лексичної компетенції в майбутніх фахівців є невід'ємною частиною та фундаментом процесу формування загальної іншомовної комунікативної компетенції. Оволодіння студентами ЛК може відбуватися як під час занять, так й самостійно при цілеспрямованому або випадковому вивченні матеріалу. Процес формування ЛК є поетапним та передбачає поєднання пасивних лексичних вправ з різноманітними комунікативними ситуаціями. Перспективним у подальших дослідженнях є детальне вивчення окремих засобів формування ЛК, порівняння особливостей різних інструментів та ступеня їх ефективності при вивченні лексичного матеріалу.

Література

1. Шапов А. Н. Лексические навыки устной речи и чтения – основа семантической компетенции обучаемых. *Иностранные языки в школе*. 2007. № 4. С. 19–25.
2. Гоцинець І. Л. Методика формування німецькомовної лексичної компетенції студентів. *«Young Scientist»*. 2019. № 4.2 (68.2). С. 48–52.

3. Николаева С. Ю. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ : Ленвіт, 2013. 273 с.

4. Короткова И. П. Организационно-методические условия формирования лексической компетенции младших школьников в ходе изучения английского языка посредством фольклора. *Проблемы профессиональной подготовки современного учителя иностранного языка*. Москва : МГПИ, 2011. С. 149–152.

5. Hulstijn J. H. Incidental and intentional learning. *The Handbook of Second Language Acquisition*. 2003. P. 97–102.

6. Hiebert E. H., Kamil M. L. *Teaching and Learning Vocabulary: Bringing Research to Practice*. London, 2005. 273 p.

7. Anil B. Top-Up Students Second Language Talk Time through Vlogs. *Indonesian Journal of EFL and Linguistics*. 2016. Vol. 1. No. 2. P. 129–143.

8. Arikan A., Taraf H. Contextualizing young learners' English lessons with cartoons: Focus on grammar and vocabulary. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 2010. P. 101–107.

References

1. Shamov, A. N. (2007). *Leksicheskiye navyki ustnoy rechi i chteniya – osnova semanticheskoy kompetentsii obuchayemykh* [Lexical skills of oral speech and reading – the basis of the semantic competence of students]. *Inostrannyye yazyki v shkole – Foreign languages at school*, 4, 19–25 [in Russian].

2. Horynets, I. L. (2019). *Metodyka formuvannya nimetskomovnoii leksychnoi kompetentsii studentiv* [The method of formation of students' German lexical competence]. *Young Scientist*, 4.2 (68.2), 48–52 [in Ukrainian].

3. Nikolaieva, S. Yu. (2013). *Zahalnoievropeiskii rekomendatsii z movnoii osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia* [Pan-European recommendations on language education: study, teaching, evaluation]. Kyiv : Lenvit [in Ukrainian].

4. Korotkova, I. P. (2011). *Organizatsionno-metodicheskiye usloviya formirovaniya leksicheskoy kompetentsii mladshikh shkolnikov v khode izucheniya angliyskogo yazyka posredstvom folklore* [Organizational and methodological conditions for the formation of lexical competence of younger students in the course of learning English through folklore]. *Problemy professional'noy podgotovki sovremennogo uchitelya inostrannogo yazyka – Problems of professional training of a modern teacher of a foreign language*. Moskov : MGPU, 149–152 [in Russian].

5. Hulstijn, J. H. (2003). *Incidental and intentional learning*. *The Handbook of Second Language Acquisition*. P. 97–102 [in English].

6. Hiebert, E. H., Kamil, M. L. (2005). *Teaching and Learning Vocabulary: Bringing Research to Practice*. London [in English].

7. Anil, B. (2016). *Top-Up Students Second Language Talk Time through Vlogs*. *Indonesian Journal of EFL and Linguistics*, Vol. 1, No. 2, 129–143 [in English].

8. Arikan, A., Taraf, H. (2010). *Contextualizing young learners' English lessons with cartoons: Focus on grammar and vocabulary*. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 101–107 [in English].

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена актуальному питанню формування іншомовної комунікативної компетенції, яка складається з фонетичної, лексичної, граматичної й компетенції читання та письма, у майбутніх фахівців. Виходячи із положення, що досягнення високого рівня професійної іншомовної компетентності не можливо без формування в студентів певного профілю цієї компетентності при письмовій та усній комунікації, головний акцент робиться

саме на лексичній складовій. Було виокремлено структуру іншомовної лексичної компетенції, яка складається із: лексичних знань, які студенти отримують під час опанування іншомовної лексичної системи, а саме семантичних зв'язків, усної та письмової форми слів, їх відносних цінностей, правил словотвору, відмінних або схожих рис з відповідними ЛО рідної мови, тощо; лексичні вміння та навички інтуїтивно правильно утворювати, використовувати й розуміти іншомовні ЛО з опорою на мовленнєві лексичні зв'язки між графічною та мовленнєвою формою слів; мовленнєвий та мовний досвід, який забезпечує зберігання, категоризацію та отримання навичок роботи з наявною інформацією (її розуміння та переосмислення), яку студенти отримують під час вивчення іноземної мови, а також побудови в їх свідомості закономірностей використання іншомовних слів; способи здійснення когнітивної діяльності, що реалізуються під час спілкування й залежать від знання ЛО та їх семантичних значень, а також лексичних навичок, яких отримує студент під час аудиторних та самостійних занять.

Формування іншомовної лексичної компетенції відбувається двома етапами. На ознайомчому етапі студенти отримують знання лексичного складу іноземної мови, правил, за якими він використовується та функціонує. На автоматизаційному етапі студенти розвивають та удосконалюють навички роботи з новими лексичними одиницями на рівні «слово-словосполучення-речення» та «монолог-діалог-текст». Крім того у роботі представлені ефективні методи та інструменти для формування іншомовної ЛК: онлайн карточки та інтерактивна робота з ними; асоціативні карти; візуалізація ЛО; використання відеохостінгу YouTube; долучення до тематичних онлайн груп; використання інтерактивних словників при читанні текстів онлайн; пасивна робота з ЛО – асоціограми, групування ЛО за категоріями, пошук семантичних зв'язків, тощо.

Ключові слова: іншомовна лексична компетенція, лексичні одиниці, усна комунікація, письмова комунікація, лексичні знання, лексичні навички.